

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Richardi Arsdekin Soc. Jesu Sac. Theol. Professoris Theologia Tripartita Universa

Complectens nunc Bibliothecam perfectam Viri Ecclesiastici, ordine
sequenti

Controversiae Heterodoxae Ac Scholasticae - Cum speciali Notitia rerum
Modernarum, & Chronologia totius Monarchiae Sacrae, & Saecularis,
Pontificum, Conciliorum &c. Haeresum omnium, ac Propositionum
damnatarum Mundi Sex Aetatum ...

Archdekin, Richard

Dilingae, 1687

Caput I. Vera Religio commonstratur horum temporum Libertinis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38447

PARS PRIMA.
RESOLUTIONES
THEOLOGICÆ POLEMICÆ

DE
MODERNIS CONTROVERSIIS, ET QUÆSTIONIBUS,
facili methodo decisis.

TRACTATUS I.

Methodus clara quemvis adducendi ad veram Ecclesiam.

CAPUT I.

Vera Religio commonstratur horum temporum Libertinis.

ARTICULUS I.

Rationes ex rebus creatis ad Creatoris fidem, & cultum convincentes.

§. I.

Dico Primò; Ex Serie, & Dependentiâ Creaturarum colligitur necessaria Dei existentia & Religio illi debita.

Demonstratur clarè & breviter hoc modo. Sicut mihi manifestum est meipsum, qui aliquando non eram, in hac rerum natura nunc existere, vivere, operari; ita mihi certò innotelet existere aliquam Causam primam & supremam, cui ego quod sum, aut vivam acceptum referre debeo. Non enim potuit hæc quæ confuso corporis moles, nullo procreante, repente ex nihilo profilire: multò minus ego primus illius artifex esse potui, ac meipsum è spatis imaginariis in hoc orbis theatrum inducere: Si enim existere deberè antequàm existerem, & creare antequàm essem creatus; quod fieri penitus, aut intelligi nequit. Neque possum existendi exordium ab alia causa v.g. à meo parente derivare, nisi ille pari modo suam originem ab alio hauserit, & hic ab alio, perpetuâ serie progrediendo; donec tandem deveniatur ad Causam primam & necessariam, à qua & primus hominum parens, & ego, & omnes creaturæ principium aliquot existendi acceperunt.

Frustra autem, ne ad Causam primam deveniatur, finget Atheus seriem infinitam causarum à se mutuo dependentium, in qua nihil primum, aut supremum reperiat. Nam contra, ut rem obscuram claro exemplo expediam. Tametsi in Catenâ ferrea ex alto pro-

A tenis

Prima ad salutem remota est effrenata vitæ licentia: hæc uti Mentem cæco impetu convertit ad amorem creaturarum, ita eam penitus avertit à notitiâ, & cultu creatoris: facile enim error excæcat, quos libido demerit. Hinc fit ut nostro ævo plurimi passim reperiantur non tam Hæretici, quàm Libertini, qui Religionis omnium expertes, & rerum creaturarum Idolis affixi, nullam alterius vitæ curam admittunt. Serpit hæc dira contagio, non tantum inter humiles casus ignaræ plebis, sed vel maximè homines in speciem politos, populique duces, & ipsas Principum aulas pedetentim invadit: ubi à multis Deus vix colitur, nisi purpuratus; cura omnis in Curia versatur; multa de statu publico, nulla de privata salute cogitatio. Fortunæ tantum litare, viros principes ut Semideos colere, & ab aliis coli, plurimum summa, aut unica Religio est. Homines sic affectis, ut sopor ille lethargicus excutitur, ante omnia necesse est, ut vivâ summi Numinis, æternique iudicii cognitione percellantur. Habenda igitur in promptu argumenta, quibus per res creatas ad agnitionem Creatoris, & per sensuum experimenta ad rerum à sensu remotarum fidem, amoremque traducantur: frustra enim hos, Catholicos reddere contendes, nisi prius veri nominis Christiani efficiantur. Quin & experientia docet, quoscumque Sectarios, imò & Catholicos in fide languidiores, ex hac vivaci supremi Numinis, rerumque æternarum demonstratione, ad veræ Religionis investigandæ desiderium, firmamque in suscepta fide constantiam vehementer incitari.

R. P. Arsdæ. Tom. I.

Arsdæ
kin

Theo-
logia

Tom. I

tenſa concipias ſeriem infinitam annulorum ſe mutuo ſuſtentantium, neceſſario tamen vel intra, vel extra illam ſeriem dabitur aliquid ſupremum à nullo ſuſtente dependens, à quo annulorum omnium gravitas ſuſtentiari debeat, cum nullus in tota catena annulus poſſit ſeipſum ſuſtentare. Sic etſi admitteretur poſſibilis ſeries cauſarum infinita, neceſſario tamen ſi non intra, ſaltem extra illam ſeriem exiſtet cauſa aliqua prima, ac ſuprema, à qua ſic procedunt ac procreantur univerſa, ut ipſa per ſe exiſtens, à nullo debeat originis ſuæ primordia derivare.

Unde ſequitur, me huic ſupremo rerum omnium Conditori, ac meo primævo Parenti, ipſo creationis jure, ſinceram fidem, cultumque debere; ac proinde ſi hunc præſtare omittam, debito ſupplicio ejus arbitrio plectendum eſſe.

2. Neque tibi in mentem veniat, totam hujus univerſi machinam, ſine alio principio, mo e tantum ſua ab æterno ſubſiſtiſſe, nec niſi ex varia corpufculorum mixtura, motu, ſymmetria, novas rerum ſpecies componi, potius, quam ab aliqua cauſa produci. Apage inane ſigmentum. Si enim Mundus hic adeo longævus foret, fatiſ ſanè ætatis haberet, ut ipſe pro ſe loqueretur, & illius æternæ, ac venerandæ antiquitatis teſtimonium aliquod exhiberet. Jam verò, ſi omnes mundi Annales conſulamur, ſic inter ſe conſentiunt univerſi, ut ultra ſex millia annorum, nulla anteriorum temporum mentio reperiatur. Quin potius & novas artes & ſcientias, & regiones præciſis ſæculis incomperas, non ita pridem inventas eſſe Annalium monumenta conſignant, & noſtra etiam ætas teſtatur. Quod ſi ante hæc tempora, infinita ſæculorum millia effluxiſſent, quo pacto immenſa illa annorum æternorum retroacta ſeries artibus his excogitandis, aut regionibus inveniendis non ſuffeciſſet?

Neque dicas, has artes, aut anteriorum ſæculorum memoriam intercidiffe, ex aliqua præſcorum hominum incuria, quaſi prætermiſerint illi priorum temporum geſta & monumenta poſteritati conſecrare. Mirandum ſanè foret, in re tanta, tam publica, tam naturæ conſentanea, commune illud, & pluſquam Pythagoricum totius orbis ſilentium. Nihil enim hominibus magis jucundum, & à natura inſtitum eſſe ſolet, quam ſua, majorumque ſuorum decora, monumentis perpetuo duraturis, toti poſteritati celebranda tranſmittere. Idque nimis manifeſtum eſt ex ſingularum Gentium annalibus antiquiſſimis, & Virorum illuſtrium præclaris facinoribus, non tantum in ſcriptis hitoriiſ, ſed etiam in vivis marmoribus, ac maſoleis omni ſtudio ab oblivione vindicatis. Quod ſi ante præteritorum temporum memoriam ultimam, per immenſi temporis durationem, cum mundo homines extiſſent, illos quoque idem ardor, eadem antiquitatis explorandæ cupido rapuiſſet. De his verò ultra primum Adami ævum ſilent omnium gentium hitoria, omnia priorum ſæculorum monumenta conticeſcunt. Neque poteſt contra æternam mundi durationem, inſonare clariuſ teſtimonium, quam altiſſimum iſtud totius æternitatis ſilentium.

II. Fruſtra autem, ut hujus argumenti vim eludas, cum *Machiavelli* aſſeculis, conſuges ad ingentes aquarum eluviones, & varia orbis incendia, quibus præteritas omnia prioris ævi veſtigia ante Adamum conſumpta fuiſſe. Hæc enim commenta, cum nulla fide, aut hitoria fulciantur, ad fabulas & chimæras facile relegantur.

Sed age, ut rem preſſius urgeamus, quæro, Ex his eluvionibus & incendiis, aut hominum aliqui, aut nulli ſuperſuerunt? Si aliqui, poterant illi rerum præteritarum memoriam in poſteris conſervare. Si nulli, dic quæſo, quo modo ad te, nullo qui referret ſuperſite, harum eluvionum notitia pervenit? An non vides bellum iſtud eſſe commentum omni teſte ac præſidio orbatum?

Tuo igitur teſtimonio machinæ iſtius æternæ tota moles incumbit. Faciamus potro tecum per hujusmodi eluviones, & orbis univerſi conflagrationes, omne genus hominum abſumptum aliquando fuiſſe, nullo ſuperſite, qui anterioris ætatis notitiam propagaret. Sed hoc admiſſo, ulterius inquiri, quo pacto poterint homines aliqui poſt communem interitum, ſine parente, ſine conditore, in hoc orbe terrarum denuo comparere? Vis ut more *Deucalionis* novum genus hominum ex ſaxis reparatum, aut potius ex orbe lunari delapſum credamus? Minimè, inquis, ſed ex commixtione elementorum, ac calore ſolis, inſtar glirum aut ranarum, novi iterum homines è terra proſilière. Si & hoc generis noſtri probrum, potius quam Deum illius auctorem admittere non reformides? Dic quæſo, Cur non & hoc tempore reperiuntur homines aliqui terrigenæ, more ranarum aut murium in campis, aut paludibus, ex eadem corpufculorum mixtura profeminati? Adeſt non minor quam olim influxus ſolis ac ſyderum, præſto eſt eadem natura ac ſymmetria corporum ſublunarium: hæc omnia modis innumeris aſſiduè miſcetur, & agitantur: neque tamen hæc ætenuſ unum nobis maſculum, aut embriõnem in orbe univerſo, extra atheorum cerebrum, protuliſſe memorantur.

En quo tandem evaneſcant dementes Impiorum cogitationes! Quantumvis illi oblivione æternâ omnia involvant, & hominum genus ad ranarum aut pulicem ſortem abſciant, & mundum ipſum flammis & undis pænè evertant, ne ſic quidem ſupremum univerſi Conditorum effugiunt.

Cum igitur hæc ætenuſ oſtenſum ſit, nec mundum, nec homines ab æterno extiſſe, neque potuiſſe in tempore à ſeipſis, nec ab alio principio in infinitum procreari, manifeſtè conſtititur, à prima rerum omnium cauſa ac conditore originis ſuæ primordia obtinere, cui proinde ſincera fides, ac Religio debeat.

§. II.

Dico Secundò: *Ex ipſa Hominiſ conſcientia, & rerum caterarum Ordine perfectiſſimo, ſupremi Moderatoris providentia omnibus adoranda & colenda eluceſcit.*

IV. A C primò quidem, hanc ſupremi Numinis agnitionem intimis hominum pectoribus ab ipſa natura inſculptam eſſe deprehendimus, ex ſtimulis *Conſcientia*, ſive tacita formidine, quâ admiſſo gravi flagitio v.g. homicidio, homines etiam ethnici concutiuntur, quantumvis illud in vaſta ſolitudine, abſque omni arbitro aut teſte patratum fuerit. Quæro enim, quem poteſt ille homicida violatæ legis vindicem formidare? Non primò ſeipſum, nullum enim à ſeipſo ſupplicium pertimeſcit. Non alium hominem, qui crimen reſtetur, aut puniat: certus enim eſt, nullum mortalium ſceleris ſui conſcium fuiſſe: & tamen tacitus illi tremor, & ſolicitus pavor exagitat. Deum igitur ubique præſentem, Deum omnia etiam occulta inſpectantem trepidando metuunt, & metuendo agnoſcunt quem

quem nempe, ut auctorem naturæ pertinet, violatam naturæ legem in præfenti, aut futuro sæculo vindicare.

Hinc igitur agnosco, me in ipso mentis meæ tribunali adeo vivum circumferre supremi Numinis testimonium, ut si debitam illi fidem & obsequium non exhibeam, non tantum Deum Judicem, sed etiam meam conscientiam habere debeam contra me vindicem, testem, accusatorem.

V. Secundo: Si transfero oculos à me ipso in hunc *Orbem aspeclabilem*, occurrit imprimis, hæc in qua consisto, Terræ, & Maris ingens machina, in medio Aëre, nullo sustentante, librata. Hinc ascendo ad amplissimum globum Lunæ & Solis, qui constanti tot seculorum cursu orbem universum illuminat. Pergo hinc ulterius ad reliquas Stellas, multitudine innumerabiles, splendore eximias, miro & immutabili ordine in Firmamento collocatas. Considero denique ipsius Firmamenti amplitudinem immensam, & motum præcipientem, tot tamen millibus annorum, absque errore minimo, in suo cursu ac tramite persistentem.

Horum singula si cum Astrologis penitus contempleremur, comperiemus magnitudinem Solis plusquam centies & quadragies totius terræ globum superare: imò alii ad millies septingentes cum Tacquetio nostro extendunt. Terræ autem totius ambitus prope ad viginti duo leucarum millia porrigitur. Stellas in firmamento nocte serenâ conspicuas quis poterit numerando recensere, quæ ad constellationes mille viginti duas reducuntur? Et tamen inter has, plures stellæ quæ dicuntur primæ magnitudinis, totam Terram plusquam quadragies excedunt. Distantiam autem immensam Stellarum Fixarum à Terra inde conjicies, quod ipse Sol, multò nobis vicinior, distet ultra quatuor milliones milliarium; Luna verò ultra septuagies mille miliaria Belgica. Movenitur autem astra firmamenti singula velocitate tam stupendâ, ut singulis horis multos leucarum milliones conficiant, cum & ipse Sol in circuitu multò inferiori, non minus quam millionem leucarum in horas singulas decurrat. Quæ omnia ad ampliore longè numerum extendi censet Ricciolus, & ex parte G. Hæsius, alique viri accuratissimi.

Nunc inquirò, à quo tandem possunt existere, & ordinari hæc quæ recensui universa? Non eo pertingit Hominis industria, quæ vel in unius familiæ gubernatione mirum quantum defudat: nec opus est Angelicæ virtutis & intelligentiæ, angustis nempe spatiis, ac limitibus circumscriptæ. Non igitur existunt illa nisi à supremo, & perfectissimæ mentis Artifice, qui singula eum nondum essent, ex nihilo produxit, producta inter se aptissimo ordine disposuit, & sic disposita in eodè tenore ad hunc usque diem continet, ac conservat. Non enim potuit ingens illa rerum machina per se, absque supremæ causæ adminiculo, ex nihilo emergere, ut in §. 1. ostendi; multòque minus absque ejusdem dispositione ac consilio in eam, quam descripsi, formam ordinemque fortuito consurgere. Ut si in vasta solitudine occurreret palatium amplissimum, optimo singularum partium ordine constitutum, nemo est hominum, qui illic non agnosceret, talem fabricam non casu fortuito, sed ab Artifice mente & ratione prædito in talem ordinem formamque coaluisse.

Eodem modo ulterius investigandum, quonam moderante dirigatur *Motus Solis* perpetuus in suo ac-cessu, & recessu, ad certos fines & usus rerum sublunarium, ut ver hyemi, veri æstas, ætati autumnus, ordi-

R. P. Arsdæ. Tom. I.

ne ac lege numquam aberrante succedat? Non possunt sanè hæc omnia ab alio principio promanare, quam à supremo, ac sapientissimo rerum omnium Moderatore, cui curæ est tam vario solis motu, ac temporum alternatione, hominum genus, resque cæteras ab interitu conservare. Sol enim, cum sit mentis & rationis expertus, neque rerum sublunarium exigentias intelligere, neque cursum suum certâ lege ad earum usum, utilitatemque flectere, aut ordinare potest. Cernimus enim, verò, nec Cymbam unam, utpote ratione carentem, absque nauclero, nec Currum unicum absque auriga, ad destinatum locum motu se proprio, consilioque dirigere. Multò minus potuit tam varius, tam diuturnus solis, syderumque motus, sine supremo moderatore, per sex millia annorum, ad fines adeo admirandos cæco impetu insecti, nullo consilio dirigi, nullâ providentiâ gubernari. Inops ipse sit mentis qui hæc sine mente perfectissima fieri posse arbitretur.

Qui ergo creaturas etiam rationis expertes ad fines suos tam accuratè dirigit, quomodo patietur hominem ratione præditum, ab ultimo suo fine, qui est ipse Deus, impunè recedere, & ab ejus fide, & obedientia spontè aberrare?

VI. Quod si etiam in *Homine* (qui meritò *microcosmus*, sive, parvus mundus, dicitur) consideres partium singularum ad se mutuo, suasque operationes *Proportionem* & *symmetriam* admirandam; si etiam in singulis animalculis tot *Insectis*, tam solerè inditos ad suam, suæque speciei conservationem; si in ipsis Arboribus, & plantis, imò in unico *Flosculo* adertas partium singularum ad suos fines ordinatissimam texturam; feminis ex quo paulatim formatur vim, & energiam; stipitis unde flos superius consurgit varius, & æquabilis plexus; si denique singularum particularum mirabilem, sibi que semper constantem ordinem & æconomiam penitus perspicias, illico profectò exclamabis, Hic digitus Dei est, hic sapientia sublimissima, hic supremi Opificis artificium.

Idem illicò deprehendes si pergas ad Animantia singula, ac tantum inquiras, quorum præ aliis Ciconiæ, ac Grues collum, rostrumque habeant longissimum? In promptu causa est, partium debita ad suos fines proportio. Quia cum animantia ista præ cæteris pedes habeant oblongos, necessaria etiam fuit colli, rostrique longitudo sic proportionata, ut ad alimentum sibi ex terra desumendum extremum rostri porrigere valerent: hæc verò longitudine carent passeræ, columbæ cæteræque volucres quæ pedes habent breviores, adeoque rostrum terræ vicinias.

Quorsum *Animalia terrestria* equi, boves, leones, &c. quatuor pedibus sustentantur, *volatilia* tantum duobus fulciantur? Quia illa quadrupedia terræ insunt, gramine aluntur, & graviori constant corporis mole, quæ ad sui sustentationem quatuor pedes veluti toridæ columnas requirit. *Volatilia* verò, cum maximè aërem incolant, muscis pro alimento captandis alas potius, quam tot pedes deposcunt. *Piscibus* denique non pedes, non pili, non plumæ, sed squamæ dense, instar lorice, aquarum frigori obsistentes; ac branchæ tenues aquam dividentes, corpusque in ea libantes solertissimè attribuuntur.

Ac ne in singulis ad alia minuttiora, qualis est unius oculi fabrica admiranda, latius excurram, de solo corpore humano cum Anatomicis pronuntiat eximius olim *Averroes*, adeo eminentem esse illius in particulis singu-

Arsdæ
kin

Theo-
logia

DIY

1730

1730

lis structurâ ac symmetriam, ut non possit ab alio, quàm à supremo profus rerum omnium Artifice fabricari. Hoc artificium admirandum, in rebus creatis maximè obviùm & aspectabile, si quis attentè contempletur, scalam habet expeditissimam, quâ ad supremâ atque increatâ Sapientiâ non tantùm notitiâ, sed etiam summam illius admirationem, amoremque facilè conscendat.

§. III.

Dico Tertio: *Spiritus à corporeo sensu separati, uti & Miracula vim naturæ exuperantia, ad divinâ Potentiâ notitiâ, cultumque manifestè adducunt.*

VII. PRIMò quidem, Extra creaturas in hoc mundo aspectabiles, occurrunt etiam *Spiritus invisibiles à materia, sensuque separati, ut sunt Angeli, ac dæmones*, qui in oblectis hominum corporibus sese produnt per operationes admirandas, quæ à nullo hominum possunt exerceri. Nihil enim certius est, quàm dari artem Magicam, & occulta cum dæmonibus pacta & commercia, ex quibus cogimur admittere *Spiritus corporis expertes, maximâ agilitate, intelligentiâ, ac potentiâ præditos*, quâ producuntur effectus, qui omnem potestâtè naturæ visibilis longissimè transcendunt. Sicut ergo inficiari non possumus existere hos *Spiritus*, qui sub aspectum non cadunt, à rebus corporeis separatos; ita necesse est agnoscere *Spiritum aliquem supremum, ac potentissimum*, qui occultâ virtute cætera omnia moderatur, quem Deum vocamus, et illum nec visu, nec alio sensu percipimus.

Secundò, supremi Numinis Majestatem nobis produnt, innumera omni ævo Miracula, quæ cum omnes naturæ vires excedant, à solo Deo ea provenire necesse est; qualia sunt tot manifesti favores sinceris Dei cultoribus concessi; tot pœnæ sacrilegis, ac perjuris repenti irrogata.

VIII. Quarto enim, A qua virtute aut potestâte prodierunt supra vim naturæ tot Prodigia olim patrata, dum divinis instar muri hinc & hinc Oceani fluctibus populus Israëliticus, duce Moysè, profundum maris alveum sicco vestigio transmisit: aut dum Josue invocato Numinis auxilio, in medio æthere præcipitem solis cursum extemplo frenavit. Et ut propinquiora memorem, quo auctore Christus coram multis testibus Lazarum è monumento, filium viduæ è feretro, & plures alios luce orbatos ad vitam repenti suscitavit? Quâ vi, aut potentiâ plures alii Dei cultores, omni ævo ad nostra usque tempora, paria superioribus prodigia orbi palam spectanda exhibuerunt. Potuerunt scilicet elementa, potuit vis occulta naturæ ad hujusmodi miracula sufficere, quæ omnem naturæ potestatem manifestè transcendunt. Diu sanè multumque universæ Naturæ opem implorabis, antequam ea opitulante unius digiti vulnus momento obducas.

Sed ne tam potenti argumento ad præstandum Numini fidem cultumque adigatis, hæc omnia ut historias falsas, aut oculorum ludibria, cum Machiavello, dicere non erubescas. Verùm non advertis te pariter infano ausu omnium historiarum fidem, & humanum commercium è mundo relegare? Gesta Regum, aut Cæsarium undenobis nisi ex conscriptis majorum monumentis recensere? At, si tecum insanire velim, reptiabo universa. Proferes testes ac tabulas plurimorum Auctorum fide, ac testimonio ad posteritatem transmissa. Dicam illico, falsas historias, fictas tabulas, omnia

hominum astu & fraude odornata. Nulla ergo deinceps in tabulis, nulla in testibus, nulla in hominum dictis aut factis fides residet. Quod aliud non est, quàm necessarium vitæ humanæ commercium, & omnem probandæ veritatis viam penitus intercludere. En quo devenit ista hominum vesania, quæ dum tentat è mundo rollere fidem divinam; omnem pariter destruit fidem humanam.

§. IV.

Dico Quarto: *Ex prædictis apertè evincitur, quemlibet Dei agnitionem cultumque liberè averfantem, rectè inter homines fatuum, aut amentem reputari.*

IX. Hoc ut demonstrum, assumo principium à Philosopho traditum *jo. Ethicorum*, & ab omnibus summo consensu receptum: *Quod universis videtur, id verum esse debet.* Hoc enim principio sublato, facile negabo, bonum esse vivere, malum mori; mel dicendum dulce, fel amarum. De hoc autem si dubitavero, fatuus illico appellabor, quia hoc & universis videtur, & natura ipsa loquitur, mel scilicet dulce, fel verò amarum esse: Nam ut verissimè Tullius, de quo omnium natura consentit id verum esse necesse est. Nunc ulterius subsumo: Atqui universis mente sanâ præditis semper videtur, semperque visum est, dari in mundo aliquod Numen debità religione colendum. Constat enim ex omnium gentium historiis, etsi invente fuerint nationes, quæ vitam duxerint sine domibus, sine vestibus, aliisque hominum commodo ac naturæ consentaneis; nusquam tamen extare gentem, aut urbem, cui nullus sit Deus, nulli ritus, nulla sacrificia. Adeò ut inter regiones postremo sæculo in novo quasi orbe repertas, nulla sine religione aliqua vixerit, quamvis in cæteris vix à belluis differre viderentur. Neque potest communis ille hominum sensus ac consensus ab alia causa enasci, quam à quadam luce, ac communi dictamine ab Auctore naturæ omnibus impresso, ut illum tanquam primum originis suæ principium sibi quaerendum ac colendum agnoscerent. Quod autem à natura duce, & ingenta omnibus luce proficiscitur; id absq; dubitatione verum certumque à quovis ratione prædico judicari necesse est. Adeò ut si quis præfractè obluetur, aliud existimari nequeat, quam hominem illum laeso turbatoque cerebro, vim judicandi amisisse, quâ solet verum à falso discerni.

X. Atque hinc ulterius conicio, contra curam debitam inquirendæ Religionis, Ab auctoritate Libertinorum nullum posse prætendi argumentum, quos hic in delirantium numerum redigendos esse jam demonstravi. Nulla sanè fatuitas est sine aliquo similitudine cerebri patrono, neque tamen rebus communi orbis judicio receptis, quidquam derogare solent dissona paucorum deliria. Communis certusque est hominum sensus, vitam suam cuiuslibet æstimandam; & tamen inventi sunt aliqui qui violentas manus sibi intulerunt. Quid magis cœcitas, quam nos aliquid certi cognoscere? id tamen: præfractè negatur. Veritas est lumine natura præfracta, me non posse simul scribere, & non scribere, sed & hoc à Parmenide pro falso habetur. Nulla denique veritas adeò lucida est, ut ad eam proterva quorundam ingenia non caligent; quod si ad obducendam veritati caliginem, illa paucorum cæcitas sufficeret, jam pridem omnis è mundo veritas exularet.

Hoc interea ex dictis liquet, in nullo rationis dictamine,

mine, communem orbis universi sensum magis convenire, quam in admittendo aliquo Numine ac Religione, quam quisque ex sola natura luce ac magisterio sibi colendam esse decernit. Unde demum conficitur, nihil posse obtendi quo minus inter fatuos, aut emotæ mentis homines esse censentur, qui contra veritatem adeo apertam paucos sequuntur Libertinos, quos in hoc iudicio impotes esse, & in media luce cæcutire, jam palam fecimus & pluribus infra confirmandum erit.

§. V.

Dico Quintò: *Ex argumentis hætenus allatis certò concluditur, ex neglectu Fidei, cultusque divini, sequi penam ignis æterni.*

XI. **P**rimò, Quia communi orbis consensu ex his, & sequentibus argumentis, Omnes non modò Christiani, sed etiam Judæi, Turcæ, ac pleræque Gentes Barbaræ omni ævo hanc indubitata in tulere sententiam: *Qui negligit Deum in hac vita dignè colere, in altera vita condignè punietur.* Sicut ergo violatæ fidelitatis erga Regiam Majestatem condigna pœna est, ferri, aut flammæ tortura, definito tempore duratura, ita neglectus fidei debitæ Regi æternò, condignum supplicium est cruciatus ignis æterni. Quia Dei infiniti Majestas & excellentia, cujuslibet Principis dignitatem infinitis gradibus antecellit.

Hoc cum ita sit, quo modo potero ego ad hanc totius Universi vocem obsistere, aut in hoc præ omnibus vitæ negotiis curam & cogitationem non intendere, ut divinæ Majestati debitam fidem, cultumque persolvam. Si enim in periculis vitæ præsentis brevi finiendæ, omni studio remedia quaruntur tutissima, quanto magis id agendum est in præcavenda jactura vitæ æternæ, & vitandis pœnis perpetuò duraturis.

Secundò. Præter hanc totius nature vocem, Deus ipse per voces Prophetarum hanc doctrinam omni ævo hominibus propalavit, & novissimè locutus est nobis in Christo Filio suo, qui in testimonium *Hujus veritatis à se revelatæ, in publica orbis luce, cæcis à nativitate visum, claudis inaccessum, mortuis plurimis vitam momento restituit.* Qui in demones, in elementa, in morbos omnes, solâ voce, aut nutu, absolutissimum exercuit imperium. In cujus morte supra omnem naturæ ordinem, orbis universus densa tenebrarum caligine obductus est, & tota terræ machina horrendo tremore concussa, petris scissis, & mortuorum sepulchris divinâ virtute referatis. Qui denique post mortem redivivus, pluribus palam inspectandus & palpandus apparuit: ac demum divinâ luce resurgens, coram multis testibus, in cælum propriâ virtute conscendit.

Quæ omnia, pariter cum sua doctrina probatissimis *divinarum Scripturarum monumentis*, & innumeris per Evangelii præcones *Miraculis* confirmatâ, adeo omnibus manifesta reliquit, ut maxima pars orbis, non vi aut armis, sed apertâ veritatis luce adacta, ejus doctrinam quantumvis arduam accipere, & suo sanguine consignare non dubitaverit. Doctrinæ autem à Christo traditæ *Primum Principium* hoc est, Deum debitâ fide, & cultu agnoscere recusantibus, paratum esse post hanc vitam supplicium ignis æterni. Sic enim loquitur Christus *Matthæi 25, v. 51.* Ite maledicti in ignem æternum, & v. 46. Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.

XII. Dura, inquires, hæc sententia est. At omnium sententia est. Nulla Ecclesia, nulla inter Christianos Secta unquam dubitavit, sine vera fide impossibile esse

Deo placere, aut ignis æterni pœnas evadere, si quis eam ritè propositam suâ culpâ admittere recuset.

Nunc igitur animum collige, & apud te ipsum expendere. Quantum hætenus curæ adhibueris in deligenda illa Fide ac Religione, in qua possis Deo placere, & ignis æterni tormenta effugere. Quis viator sine ullo examine ingreditur quamlibet viam primò occurrentem, nisi sponte velit in errorem, & interitum incidere? Non ideo via ad salutem recta est, quia lata, quia jucunda, cum ipsa veritas moneat *Matth. 7, v. 14.* Angusta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inveniunt eam. Quia nempe viam veræ fidei pauci seriò investigant, sed illam ingrediuntur, ad quam vel commodum vitæ, vel lucrum, vel officium, vel amicorum exemplum invitat. Et tamen in altera vita, nec officium, nec lucrum, nec amici ulli, sed Fides vera & sincera poterit te ab ignis æterni pœna præservare.

Interroga igitur te ipsum iis verbis quibus à Christo interrogaris *Matth. 17, v. 26.* Quid prodest homini si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiat? Cras fortè stabis ante tribunal supremi Judicis, Fidei tuæ rationem redditurus, ubi in momento accipies extremam sententiam, unde pendet tota Æternitas. Adhibe ergo nunc in inquirenda veritatis via illam curam ac studium, quòd seriò à te adhibitum non fuisse, ferò lugebis: in hoc enim puncto, ad vitæ finem ultrò errare, aliud non est quam æternum perire.

ARTICULUS II.

Enervantur varia Argumenta & effugia contra hæc à Libertinis opponenda.

I. **R**espondebunt pro sua, suorumque errorum defensione, Atheorum more, horum temporum Libertini: *Hominem* ex jure & dignitate nature suæ in res sublunares liberum dominatum, usumque obtinere. Durum proinde videri, à superiori aliquo Numine, quæ naturali hominis libertati ac felicitati in creaturarum usu maximè præjudicant: ideoque nolle se ex doctrina sibi incerta, de libertatis suæ certa possessione deturbari.

Sed ut tuo etiam, Libertine, commodo consulamus, abs te quæro: An non tibi multò durius videatur eam de Deo, ejusque legibus doctrinam abjicere, quæ si vera sit, absque ullo in futurum remedio, tibi allatura est calamitatem perpetuò duraturam; si verò falsa, nihil eam profecti in hac, aut altera vita nocitura est? si enim nullum existat Numen, nullus quoque erit hominum qui post hanc vitam, tuum tibi in colendo Numine errorem exprobrabit: illo autem existente, unâ cum spreti Numinis ultione, consurget adversum te tota hominum multitudo, quæ ab orbe condito Deum ritè coluit, tuæque vesania, quod à communi orbis sensu ultrò aberraveris, meritissimo jure insultabit. Securum igitur te reddit Numinis veneratio à gravissima pœna Atheis perpetuò formidanda, atque insuper spem parit ingentis præmii sinceris Dei cultoribus, communi orbis iudicio, in perpetuum destinati. Et quamvis (quod fieri nequit) tuum de existentia Numinis iudicium cum communi orbis consensu falleretur, per hoc præsentis vitæ conditionem nihil reddes deteriore. Amens ergo sis si doctrinam omnibus ad-

eo compertam amplecti recuses, quæ te pœnæ securum, ac perpetuò felicem reddere potest, miserum non potest.

II. At, inquires, quo modo in totius vitæ decursu possum esse non miserimus, si in omni actione vindicem supremi Numinis manum mihi perpetuò imminentem agnoscam, à quo dum in libero rerum creatarum usu, aut abusu futura supplicia pertimesco, statum præsentis vitæ ego mihi fabrico quovis gehennæ periculo deteriorem?

Pones facile hanc miseriam formidinem, quam præsentium illecebrarum spectra injiciunt, si haud minorem esse hominis Christiani quam Athei, etiam in præsentis vitæ, felicitatem, mecum æquâ lance expendas. Vita hominis Athei, sive Libertini divinum cultum aspersionantis, perpetuam patitur cum vera ratione lucetam ac dissidium, dum adverteit se, in repudiando Numinis obsequio, à communi orbis sensu dissidère. Nullum habet in Dei providentia solatium aut asylum, ad cujus præsidium in adversis confugiat: nullum illi intercedit cum veris Dei cultoribus Religionis vinculum aut commercium: omnium in hac vita odium & opprobrium incurrit: ac post mortem nullam alterius vitæ felicitatem expectat. His autem solatiis ac gaudiis homo Christianus in præsentis vitæ jucundè perfruitur, usque intra conscientie sinum suavissimè oblectatur.

Liberum verò rerum creatarum usum si spectes, hic quoque usus in homine Christiano, quantum necesse est ad bene beatèque vivendum, nulla ex parte desideratur. Præstò illi abundè sunt oblectationes innumeræ divinâ lege concessæ, quæ tantò suavius ac securius mentem explent, quantò magis defæcaturæ sunt à belluinis cupiditatibus illecebris, à quibus ipsa natura, & ratio abhorret. Non arceat illum sua in Deum Religio à communibus fortunæ donis, à publicis in republica in honoribus, ab opibus legitime acquirendis, à clari nominis fama ad posteritatem transmittenda, in nulla denique parte felicitatis humanæ Christianus Atheo aut Libertino concedit: in hoc semper dispares, quòd homo Libertinus habeat plurimùm quod post hanc vitam timeat, nihil omnino quod sperare possit.

III. Si fortè dicas, Onus tibi maximum, & quavis Eternâ gravius apparere; captivum tradere intellectu ad obsequium fidei, in rebus capti difficillimis, quæ omnem intelligentiæ tuæ lucem effugiunt: ut est Deus unus & trinus; Animæ immortalitas, & alia non minus ardua fidei mysteria. At quid si ego palam fecero, dum onus hoc amoliris, & te nihil absq; sensuum experimento credere profiteris, assumpsisse te onus credendi mysteria multo magis abstrusa, & ab omni sensu & ratione remota, quam quæ tibi per Atheismum excussisse vidèris?

Age imprimis? Homo Christianus credit existere Deum, qui sub ejus sensum aut aspectum non cadit; Atheus verò, ut Dei demonstrationem enervet, admittit seriem causarum infinitam, aut occultas atomos, ex quarum fortuito concursu omnia coalescant: hanc autem seriem infinitam, has atomos occultas, hunc concursum tam affabrè, & tamen fortuitò omnia formantem, nec illi visus, nec sensus, nec ratio ulla unquam spectandum exhibuit.

Secundò, Christianæ fidei professor Animam hominis, quam nunquam spectavit, immortalem agnoscit: Atheus animam post mortem in nihilum abire profiteretur, quam tamen nunquam suis oculis in nihilum

evanescere conspexit. Christianus asserit omnia in hoc orbe suprêmâ Dei sapientiâ disponi: Atheus è contra sustinet res universas à solo Fato gubernari; neque amen arbitror ipsum ullo hæcenus sensu Fatum magis, quàm Deum percepisse. An non adverteis, Libertine, quàm recondita, & ab omni sensu aliena dogmata tu in Atheo admittas, qui tamen profitetur, se nihil agnoscere velle, nisi quod aperto sensuum testimonio comprobatur. Quod si in his figmentis tam abstrusis, non dubitat captivum tradere intellectum, quid illum in admittenda Numinis existentia remoratur? Quam ratio demonstrat, quam Doctorum auctoritas probat, quàm Gentium panè omnium consensus aperte testatur.

IV. Nunc tandem, ut te propius conveniam quaero; An hanc doctrinam pro tua agnoscas; *Veritas omnem vitæ humanæ ordinem, justitiam, honestatera pervertit: Falsitas optimum in mundo ordinem, justitiam, honestatem inducit.* Haud dubito, maleficanum hoc doctrinæ monstrum confestim averfaberis. Efficiam tamen paucis ut hoc naturæ immane monstrum, mentis Deum averfantis fatum esse agnoscas. Si enim verum est hoc quod supponit Atheus, Non est Deus, non est Providentia, non est Religio quæ ulla hominum flagitia prohibeat aut puniat; liberum erit sine scelere etiam innocentem trucidare, aliena bona rapere, alterius thorum violare, per nocturna furta aut incendia quascumque domos & urbes devastare, quidquid furor, quidquid libido suggesterit, absque ullo crimine aut Numinis metu patrabitur. Sublato enim Deo tollitur lex divina, sublata autem lege, omne flagitium legi contrarium, & constituta flagitio pœna penitus evanescit. Quinimò si Numen è mundo tollas, jam blasphemia, perjurium, impietas, virtus erit maxima, ac laude dignissima: utpote conformis primæ Atheorum veritati, qui divinum Numen nihil nisi commentum aliquod vanum, ac chimericum arbitrantur.

V. Ex adverso, quidquid in rerum natura honestum, quidquid rectè ordinatum conspiciamus, si Atheo credis, Falsitatis beneficio acceptum referamus oportet. Supponit enim Atheus dogma esse falsissimum, *Deus existit.* Et tamen ex Dei existentia ab hominibus credita, profluunt actiones honestissimæ, ut fides in verbis, fidelitas in pactis, amor justitiæ, obedientia legum, denique odium omnis flagitii, quod agnoscunt homines à Deo justo judice severè puniendum; uti credunt ab eodem amorem æquitatis, & omnis actionis honestæ æterno præmio remunerandum.

Quid autem magis distortum fingi aut cogitari potest, quàm rectissimam bene agendi normam ex errore falsissimo enasci, primam omnis æquitatis regulam, iniquissimo ficti Numinis cultu contineri: denique optimum in rebus humanis ordinem, pessimo totius naturæ monstrò deberi? An non aperte vides, quo pacto ex universo cerebri tui judicio, totius universi ordo evertatur.

Neque dicas, sepositâ cognitione, ac lege divinâ, ipsi Naturæ humanæ innatum esse hunc æqui, rectique amorem, ut sponte sua actiones cum flagitio conjunctas averfetur, eamque esse legem quandam non aliunde acceptam, sed ipsi naturæ per se impressam.

Nam ego ex adverso demonstro, illam rectè agendi legem non posse naturæ inesse, nisi eam aliunde ex perfectiori principio inditam fuisse agnoscas. Memineris enim te, qui Deum naturæ conditorem inficiaris, Animam

Animam quoque homini incorpoream atque immortalem negare: teque totam hominis machinam, & quicquid in ea continetur ex fortuito quarundam atomorum concursu fabricare.

VI. Quæro igitur nunc, quo pacto ex fortuita illa corpusculorum congerie, quibus ex natura sua nihil rationis inditum est, provenire possint illa perfectissimæ rationis principia, quæ etiam quandoque reluctantæ naturæ singulos homines docent: *Suum cuique tribuendum: Parentes honorandos: Alteri non faciendum quod tibi nolles fieri, &c.* Ea enim vis insita non est corporibus ex se stupidis & ratione carentibus, ut in unam molem conflata, talia conferant rationis lumina, quibus ipsa penitus destituuntur. Certissimum namque totius naturæ axioma est, Nullam causam posse producere effectum seipsa perfectiorem. Quomodo ergo suprema illa rationis principia, & nulli errori obnoxia, poterunt provenire à sola symmetria, motuque corporum elementarum, quibus nihil magis proprium ac congenitum est, quam casus, error, & ignorantia? Sicut igitur à Magistro inanis cerebri, ac nullis artibus imbuto, nemo scientiam hausit indubitam, & omnis erroris expertem, ita necessarium erit desicere ac vacillare prima illa rationis principia, quæ pro certissimis habentur, nisi à suprema ac perfectissima quadam intelligentia deriverentur, qualem extra hanc quam cernimus corporum congeriem inquiras necesse est.

Atque hinc ut arbitror satis manifestè deprehendis, ipsam naturæ vim, in qua effugium quærebatur, te ad supremum ac perfectissimæ intelligentiæ Numen sua sponte adducere, dum invictè demonstrat, hæc ipsa rationis principia, quæ naturæ attribuit, non posse homini inexistere, nisi Deum, qui illa Animæ incorporeæ impressit, ut primum primæ veritatis fontem & auctorem agnoscas.

ANIMÆ IMMORTALITAS.

Ex demonstrata Dei existentia, & ratione naturaliter deducitur.

VII. Probatur primò, ex divina auctoritate & veracitate, quæ falli aut fallere non potest, in Scripturis sacris à se dictatis animæ nostræ immortalitatem disertè declarante. Patet *Matthæi 10.* Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: Ubi verba illimitata, non possunt occidere, satis etiam declarant animam ex natura sua, non ex solo Dei decreto absolute esse immortalè. Patet idem *Matth. 15.* Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Idem denique Ecclesia universa, Verbi divini interpres à Deo constituta, declarat in Concilio *Lateranensi III. Sess. 8.* his verbis. Cum diebus nostris nonnulli ausi sint dicere de natura animæ rationalis, quod mortalis sit; sacro approbante Concilio, damnamus & reprobamus omnes asserentes, animam intellectivam esse mortalem, &c. cum illa non solum verè & essentialiter humani corporis forma existat, verum & immortalis &c.

Probatur secundò, ex Iustitia Dei perfectissima ac sapientissima, quæ proinde plectere debet improbos, & remunerari probos. Atqui id sapè non facit in hac vita, in qua cernimus improbos affluere delictis, probos verò miseris multis affligi. Ergo id præstare debet post decessum huius vite mortalis. Unde etiam sequitur post illam debere animam ad minimum pro

aliqua temporis duratione supervivere. Si autem post separationem à corpore permaneat aliquo tempore superstes, nulla est causa cur unquam postea intereat; cum ex natura sua nullum habeat contrarium à quo destruat, neque per se sit naturæ fluxæ, nec aliud assequatur quod exigat eam in nihilum reduci. Quin è contra expetitur animæ humanæ à natura insitum esse appetitum quendam innatum ad quietem & beatitudinem perfectam, adedque perpetuam: hic autem appetitus frustraneus & chimericus foret, cum nulla beatitudo possit esse perfecta nisi sit cum perpetuitate conjuncta. Hoc argumento utum fuisse S. Petrum adversus Simonem Magum, ad evincendam animæ immortalitatem, astruit *D. Clemens lib. 3. Recognitionum.*

VIII. Probatur tertio, ratione naturali. Ex eo quod Anima nostra naturam habeat spirituales, sive incorpoream, quæ proinde ex se nulli est obnoxia corruptioni. Incorpoream autem esse Animæ nostræ substantiam, convincunt *i. Cogitationes humane*, quæ sunt operationes animæ, & talis naturæ, ut nequeant illæ per se à potentia corporea exerceri. Versantur enim cogitationes nostræ circa res absentes, imò nullo modo existentes, circa rationes universales, & abstractiones mathematicas quæ sub sensum non cadunt, circa res merè spirituales, circa spatia imaginaria, circa mundos alios possibiles, circa chimæras, circa infinitum, circa Angelos profus incorporeos, & circa ipsum Deum.

Atqui corpus tantum potest versari circa id quod existit, & ipsi præsens est, ut patet in vi magnetica quantumvis admiranda, & quavis alia vi corporea, quæ non agit nisi in certa spatii determinatione. Sicut & in singulis sensibus corporeis, manus tantum potest tangere, oculus videre, gustus, odoratus, & auditus tantum percipere id quod actu existit, imò quod sic est præsens ut sensum afficiat.

Ergo Anima nostra, quæ est principium effectivum talium Cogitationum & operationum, non potest esse corporea, sed purè spiritualis, & ex natura sua incorruptibilis, juxta axioma commune Philosophorum, *modus operandi sequitur modum essendi*, sed modus operandi est incorporeus, uti probatum est, ergo & modus essendi.

Probatur quartò, & validissimè ex hominis Libertate: quia indifferentia quæ Anima se determinat modò ad hoc, modò ad illud cogitandum, volendum, vel nolendum, item ex deliberatione præviâ modò ad hoc, modò ad illud discernendum, concludendum, &c. non potest esse actus corporeus, qui semper est ad unum determinatus, neque versatur circa consequentias, divinationes, abstractiones, & multò minus circa ea quæ sunt æterna, aut supernaturalia. Hinc etiam ipse *Plotinus* antiquissimum Scholæ Platonice lumen *Enneade 2. cap. 4.* animam esse incorpoream ac immortalem necessariò concludit.

Idem convincit *Imperium absolutissimum* quod anima, cum vult, in corpus, ac potentias illius corporeas exercet: uti dum contra naturalem appetentiam corporis, compescit illius oblectationes, frenat gustum, domat libidinem, mortem etiam naturæ corporeæ terribilissimam pro Deo, ac virtute ultrò appetit. Quod sane vim maximam contra, & ultra omnem corpoream evincere, agnoscit ipse *Boetius*, & alii inter ethnicos Philosophos naturæ exploratores accuratissimi. Idque in simili manifestè elucidatur: Quando contra decurrentis aquæ torrentem navis propellitur, sine dubitatione.

Arde
kin

Theo-
logia

1717

1717

bitatione concludimus non vi aquæ defluentis, & navigio resistentis, illius motum in partem adversam ulterius impelli, sed alia quadam validiori, sive remorum, sive ventorum &c. Quod in actibus illis humanis contra obluantem corporis sensum & appetentiam clarè elucescit: ab alio scilicet principio incorporeo actus illos promanare. Hinc ipse qui divinus dicitur *Plato in Phadone* Animam humanam primo rectori, sive Deo, propiorem ait, quia regit, rectorique primo assimilatur.

IX. Sed ne ad demonstrandam hanc animæ immortalitatem, hic preliis deductam, latiori stylo cogar excurrere, *Ciceronem* Oratorum principem, ex ipso natura lumine, & priscorum seculorum Philosophis, multa paucis complectentem hic breviter subijcio, libro de *Senectute circa finem*. Sic, inquit, mihi persuasi, sic sentio, cum tanta celeritas sit animarum, tanta memoria præteritorum, futurorumque prudentia, tot artes, tot scientiæ, tot inventa, non posse eam naturam quæ reas contineat, esse mortalem: cumque semper agitur animus, nec principium motus habeat, quia se ipse movet, nec finem quidem habiturum esse motus, qui nunquam se ipse sit relicturus: & cum simplex animi sit natura, neque habeat in se quidquam admixtum dispar sui, atque dissimile, non posse eum dividi; quod si non possit, non posse interire.

Horum singula multo evadent clariora, si latius expendas *Intellectus* humani *Inventiones* admirandas nulli naturæ corporeæ communes, nullisque penè limitibus circumscriptas, circæ tot vocum, & idiomatum dissimiliorum institutiones, tot scripturarum species, tot picturarum delineationes subtilissimas, tot musicæ organa, vocumque inflexiones ordinatissimas, tot artium, totque scientiarum subtilissimarum acquisitiones, in astrologia, arithmetica, optica, geometria, aliaque tam multiplici rerum tam humanarum, quam divinarum notitia: quæ omnia intellectus humani capacitatem arguunt quodammodo illimitatam.

Et quidem quod concernit solam hominis *Memoriam*, de *Mitridate* Rege Ponti ac Bithuniæ tradit *Plinius* lib. 7. cap. 14. illum linguarum viginti duarum adeo fuisse peritum, ut cum totidem Nationibus loqui, ac negotia quævis tractare potuerit.

Charmides Græcus memoriæ statim affixos habebat libros omnes quos legendo pervolvebat, uti tradit *Gellius* lib. 17. cap. 17.

De *Seneca* constat, quod duo millia nominum consequenter recitaverit eo ordine quo ipsi recitata fuerunt. Hoc ipse de seipso testatur in *Declamationum* lib. 1.

De quodam adolescente Paduæ à se cognito & viso tradit *Marcus Antonius Muretus*, adeo admirandæ fuisse memoriæ, ut triginta & sex millia nominum eodem tempore & decursu recitare potuerit, quæ ipsi antea prædicta, aut prælecta fuerunt. Ita testatur ipse *Muretus* sectionum variarum lib. 3.

Cyrus Rex Persarum, cujus exercitus constabat sexcentis millibus hominum, noverat singulos milites proprio nomine ac cognomine compellere. Ita *Plinius* supra lib. 7. cap. 14.

Lucius Scipio tantæ fuit memoriæ, ut singulos cives Romanos, qui prope innumeri fuerunt, proprio nomine consulare potuerit: uti testatur idem *Plinius* de viris illustribus.

X. Hinc non immeritò perpexit Doctor perspicacissimus *S. Augustinus*, Memoriam hominis esse

instar Abyssi quæ nullo limite, nullo fine terminatur.

Nec minus eadem illimitata facultas animæ nostræ perspicitur in illius intellectu, ac *Voluntate*. Hæc enim ita fertur in bona alia atque alia non tantum sensibus objecta, sed etiam in supernaturalia, ac divina, ut nunquam in bonis corporeis suum finem, aut quietem perfectam obtineat; unde facilè intelligitur Animam nostram omnem naturam corpoream longissimè transgredere: ac proinde innatum illius appetitum ac voluntatem non nisi bono æterno ac infinito tanquam suo fine ultimo expleri. Idque omni ævo ab orbe condito non tantum Doctores, ac populi fidei lumine illustrati, sed etiam summi Gentilium Philosophi, *Plato*, *Aristoteles*, *Socrates*, alique, ex ipsa naturæ luce ignoverunt.

ARTICULUS III.

Ex admitta Dei existentia, facili methodo demonstratur progressus ad divina attributa, & ex his ad reliqua mysteria fidei, ejusque Analysem.

UTI ex conmonstratis scientiarum principiis, conclusiones quædam obscuriores facilè elucescunt, ita ex demonstrata supremi Numinis existentia, mirum quanta menti humana lux oboriatur, ut per solida rationis principia ad reliqua fidei mysteria, facili compendio, gradum promoveat, ac tandem solidissimam fidei nostræ Analysem perveniat.

§. I.

Dico igitur primò: Ex eo quod *Existat Deus* rerum omnium prima causa & origo, necessariò sequitur illum esse, *Ens à se*, hoc est, à nulla causa dependens, sed vi naturæ suæ in se ab æterno subsistens. Quia apertè implicat illum esse rerum omnium primam causam, & simul existere aliquam causam naturæ priorem à qua ipse dependeat, sic enim esset causa prima, & non prima.

Dico secundò: Ex eo quod Deus in existendo à nulla causa productiva dependeat, sequitur esse, *Ens in sua essentia Summè perfectum*. Quia limites perfectionis in re quavis oriuntur à voluntate, aut naturali dispositione causæ, quæ non potest communicare effectui perfectionem ampliorem, quam ipsa in se contineat. Cum ergo Deus à nulla causa habeat quod existat, nihil omnino est, quod ipsi perfectionis suæ limites circumscribat; ac proinde ultra omnem quæ mente concipi potest entis creati speciem ac perfectionem sine fine protuberat. Præsertim cum ipse Deus manifestè revelaverit hanc sibi perfectionem inesse; nihil autem enti à se, & nullius egentis, prodesse potest mendacium.

Dico tertio: Ex hac *Naturæ divinæ Perfectione illimitata*, ac nullis terminis definita conficitur, alia quoque ejus *Attributa* debere esse sine fide perfecta, ut sapientiam, potentiam, justitiam &c. Quia hæ proprietates debent adæquari naturæ à qua eas emanare concipimus, quæ cum fine careat, non potest proprietates ex se profuentes ullo fine coarctare. Secundò, cum hæc Dei attributa non sint res aliqua ipsius naturæ superaddita, sed ipsa Dei essentia cum ordine ad varias quas producere potest operationes à nobis considerata, non possunt singula attributa minus continere perfectionis, quam ipsa Dei essentia, cum qua attributa illa re-

ipsa

ipsa in unam, ac penitus indivisam entitatem coalescunt.

II. Dico quartò, Ex attributis Dei omni ex parte illimitatis & infinitis aperte concludimus, illum esse *Omnis boni & perfectionis* primævum fontem & oceanum, in quo bonitas univèrsa quam in creaturis cognoscimus & amamus, infinitis gradibus eminentiùs, atque excellentiùs continetur.

Hinc in Deo necessariò agnoscimus ac veneramus *Summam Sapientiam*, per quam in ejus mente ab æterno in æternum immensa cum claritate relucet, non tantum omnes creaturæ quovis tempore existentes, sed etiam aliæ rerum species sine fine perfectiones, quas solo voluntatis nutu creare potest. Nulla est veritas tam recondita, nulla in mente humana cogitatio aut machinatio tam abstrusa, quæ possit omnia perscrutantem Dei cognitionem momento latere.

Hinc Sapientia, ut perfectissima sit, responderet divina *Omnipotentiâ*, per quam in quantavis multitudinè ac perfectione producere potest quidquid veri entis extra Deum mens humana aut angelica concipere queat. Ex hac Dei potentia tanquam primævo fonte profluit omnis vigor & virtus agendi in causis creatis. Quidquid ingenita virtutis miramur in astris, in terra, in mari, in metallis, plantis, animalibus, tenuis quædam participatio est illius potentia, quam Deus in se nullis limitibus terminatam complectitur. Hæc est potestas illa suprema, quæ in homines impios perpetuò armata, illis gehennæ penas nunquam terminandas infligit; hæc eadem est, ad cuius præsidium quisquis cum fiducia recurrit, nihil habet unde in præsentem, aut futura vita, omnes hominum, demonumque insidias pertimescat.

III. Hanc omnipotentiam comitatur thesaurus *Bonitatis*, in omni genere entis infinitus, sic ut nunquam desit copia inexhausta cælestium donorum, quæ possit ac velit in omnes, suos præsertim cultores, largâ manu perpetuò dispensare. Quidquid cogitatur in creaturis amabile, inanis est larva, aut deformis umbra, si cum purissimo bonorum omnium fonte, & liquidissima ejus voluptate conferatur. Ex hoc amplissimo divinæ bonitatis thesauro proveniunt omnia illa nature, & gratiæ dona, quibus Homo ad beatum finem adjuvatur. Hac bonitate sibi innatâ adactus, creavit Deus ad hominis usum ingentes cælorum orbés, eosque variâ astrorum luce ad stuporem adornavit. Totius terræ, oceanique commoda, ac divitiæ, sustentandæ hominum vitæ destinavit. Quos non tantum ad necessitatem, sed etiam usque ad delicias adnavit, dum tantâ volucrem, piscium, fructuum, florum, metallorum, gemmarum, omniumque rerum varietate totum hunc orbem hominis causâ locupletavit. Ac demum in tot amoris irritamentis hoc unum sibi ab æterno propositum habuit, hominem ad suâ agnitionem, cultumque adducere, eumque suo in cælis complexu in perpetuum beare.

§. II.

His ita constitutis, Dico ulterius quintò, ut sapientia Dei perfectissima hominem ad hunc ultimum, beatissimumque finem per congrua media dirigeret, necesse fuit Deum cum hominibus *Commercium* habere, & locutione quadam extrinsecâ aliqua mentis suæ consilia illis communicare. Frustra enim foret hominem condere rationis lumine donatum, nisi eo sine ut con-

R. P. Arjdek. Tom. I.

ditori suo cultum idoneum persolveret. Ne verò noverrit homo quem à se cultum conditor deponat, cum nequeat per se divinæ mentis arcana intueri, necesse erit per medium aliquod sensibile Deum hominibus loqui, & mentis suæ consilia manifestare. Ne verò hoc commercii errori obnoxium foret, necessariù insuper erat, divinæ locutioni signa quædam Deo propria adjungi, ex quibus securè ac prudenter colligi possit, illam à solo Deo provenire.

Hunc cum hominibus loquendi modum instituit Deus ab initio per oracula Moysis, aliorumque *Prophetarum*, quæ cælestibus prodigiis, ac signis tam admirandis illustravit, ut non potuerint homines prudenter dubitare, quin doctrina is oraculis expressa, à Deo inspirata fuerit.

Secundò, Mentem suam, Legemque propalavit per monumenta *Scripturarum*, quas ipse Scriptoribus sacris dictavit tanquam publica instrumenta, in quibus voluit consilia sua ac decreta hominibus consignata remanere.

Tertiò, in progressu seculorum, Fidem suam doctrinamque manifestavit per *Christum*, ejusque *Ecclesiam*, quam non tantum ipsius Christi miraculis, sed etiam deinceps omni ævo tot testimoniis, ac prodigiis suam esse comprobavit, ut in ea Deum sibi loquentem totus pæne orbis agnoscere non dubitaverit.

§. III.

Dico sextò, His fundamentis hæcenus stabilitis innititur tota Fidei divinæ veritas certa & inconculsa. Præstat enim fidei nostræ certitudinem falli nesciam revelatio divina, quæ Deus hominibus mentis suæ sensu manifestat. Ninitur autem ipsa revelatio Dei revelantis Sapientiæ infinitæ, quæ non potest falli, cum nullius rei veritas eam possit latere, ac simul Bonitati voluntatis divinæ, quæ neminem potest fallere, & ultrò in errorem inducere: hoc enim summam Dei bonitatem dedecere facile agnoscimus, quod ab homine probo sine crimine fieri non potest. Ad hæc igitur firmissima principia, omnia fidei nostræ mysteria reducuntur, ex his in singulis quos prædicamus articulis, ultima credendi ratio peti debet, quod jam in praxi demonstrabitur.

§. IV.

Dico septimò, Intellectus noster his fundamentis sine motivis instructus, facile pertingit ad *Analysim* fidei, quæ omnium articulorum, quos credit, rationem ultimam ac solidissimam reddere valeat.

De quovis enim articulo fidei, ut ad solida principia reducatur, quæri potest hoc modo:

Cur credis fidei divinâ v. g. Deum esse trinum in personis? Ideò hoc credo, quia Deus hominibus revelavit, se in personis trinum esse: Scio autem Deum non posse falli, cum sit præditus summâ sapientiâ, neque velle homines fallere, cum sit infinite bonus. Sed quomodo constat Tibi Deum revelasse, se trinum esse in personis, cum nunquam Dei loquentis vocem audiveris? Audivi sanè, dum Ecclesiam percepi Dei nomine affirmantem, Deum esse trinum in personis. At unde nosti Ecclesiam non errare, dum affirmat se Dei nomine docere Trinitatem personarum? Non errare mihi certum est ex eo, quod ipse Deus Ecclesiam hoc affirmantem afficiat notis ac signis soli Deo propriis, quibus testatur illam suo nomine, & se auctore id hominibus annunciare; quod aliud non est, quam ipsum Deum per Ecclesiam hominibus loqui, &

B de

Arjdek
kin

Theo-
logia

DI
IV

1811

1811

1811

1811

de re quam illa proponit mentem suam manifestare. Deus autem sive per se, sive per alium loquens errare non potest. Unde patet, singula fidei nostræ mysteria non nisi testimonio tantum humano, sed in ipsa Dei loquentis auctoritate fundari, & ad eam per hanc claram facilemque fidei analysim revocandam esse.

IV. Si quaeras, quanam sint signa, quibus Deus Ecclesiam suo nomine loqui declarat? Sunt illa in primis, prodigia cælestia, vicinia rerum futurarum, Ecclesie docentis Unitas, & Sanctitas, & omnis generis miracula vim naturæ penitus exsuperantia, à Christo, ab Apostolis, aliisque Ecclesie membris omni ævo exhibitæ, ad comprobandam Ecclesie Dei nomine loquentis auctoritatem: de quibus tractat pereruditè P. Cornelius Hazart in Triumpho Rel. Flandricè edito. Si verò Ecclesia Dei nomine loquens, & totnotis soli Deo propriis insignita, esset errori obnoxia, hoc ipso adimeret Deus omnem sibi auctoritatem & facultatem hominibus loquendi, sive per externa signa mentem illis suam sine erroris suspitione propalandi. Si enim liceat mihi suspicari hanc Dei locutionem, adjunctasque illi notas tam multas, tamque admirandas non esse à Deo, sed ab alia quapiam causâ profectas, idem licebit pariter mihi suspicari de quavis alia ipsius locutione quibuslibet notis ac prodigiis insignita. Cum ergo ad Dei perfectionem pertineat, sic posse hominibus loqui, ut certi sint ipsum esse qui loquitur, eique teneantur fidem adhibere, spectat quoque ad necessariam ipsius providentiam, ne permittat illis suo nomine proponi doctrinam talibus notis insignitam, nisi per eam velit suam mentem palam indicare. Ex quibus demum apertè concluditur, tantam esse certitudinem ac firmitatem Fidei divinæ per veram ejus Ecclesiam propositæ, ut si illa vacillaret, necesse foret in agendo cum creaturis ipsam Dei potentiam, bonitatem, ac sapientiam deficere.

In quo autem cæti hominum inveniatur illa Ecclesia per quam Deus mentem suam, fidemque ad salutem necessariam mundo manifestare decrevit, deinceps accuratè investigandum suscipimus.

CAPUT II.

Ostendatur quemlibet, etiam Christianum, non posse in sua Fide & Secta salvari.

ARTICULUS I.

Status controversie, & Argumenta proponuntur.

I. **P**ost Libertinos ante omnes expugnanda est Secta Indifferentium, quorum errores mirum quantum hoc ævo invalescunt. Postquam hi allatis supra rationibus adducti Religionis erga Deum, ac porro fidei Christianæ necessitatem agnovèrè, nihil sibi ulterius investigandum rati, in qualibet Secta, quam illis vel locus, vel tempus, vel quæstus accommodat, securi conquiescunt. His sanè validò docentis hortatu, ac forti eleboro opus est, ut lethalis iste veteris excutatur. In hujus verò erroris barathrum duo potissimum hominum genera absorbentur. Primò, homines plebei, qui solo Religionis nomine contenti, tam facile fidem, quam domicilium commutant, eamque sibi Sectam arripiunt, quam domi natam reperiunt.

Alterum genus est hominum politicis simulandi artibus apprime imbutum, quos non tam error abducit, quam propria cupiditas excæcat: his mollior vita, investigandi labor, fallax securitas, spes honoris, favoris umbra, omnem Religionis veræ, falsaque differentiam obliterat, non minus paratis, si res ferat, aliam Sectam, quam novam vestem assumere.

II. Ut verò in foveam adeò latam plures præcipitentur, post *Serranum*, & plures præsertim in *Hollandia*, & *Germania*, non dubitavit nuper in *Anglia* *Thomas Hobbesius* in Elementis Philosophicis, ad hunc errorem temerario ausu habenas laxare. Contra hos, atque alios hujus temeritatis auctores.

Dico primò: Non potest quisvis, qui se Christianum profiteretur, in qualibet horum temporum Secta salvari.

Probatur primò hæc veritas, auctoritate Sacrarum Literarum, quas pro certissimo Dei verbo Sectarii omnes admittunt. Sic autem loquitur Apostolus *ad Ephes. cap. 4.* Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma: & *ad Hebr. cap. 13.* Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Ex quibus verbis hoc formabis argumentum. In Ecclesia Christi sicut unus est Dominus, ita unica est Fides, à qua prohibemur abduci. Sed diversarum Sectarum non una est Fides, nunquam enim agnosceret Lutheranus se habere eandem penitus fidem cum Calvinista communem. Ergo non omnes illæ Sectæ sunt in Ecclesia Christi. Sed in confesso est, extra Ecclesiam Christi non posse obtineri salutem. Ergo non possunt omnes in sua fide, aut Secta salvari.

Declaratur secundò evidenti ratione. Qui enim asserit quemlibet credentem in Christum posse in sua fide salvari, admittit etiam Hæreticos olim à primitiva Ecclesia damnatos potuisse in sua fide ad salutem pervenire. Nam ex illis plerique agnoscebant Christum Filium Dei, mundi Redemptorem, & alia ad ejus personam spectantia. Salvari itaque poterunt in sua secta Pelagiani à primæva Ecclesia reprobati, quia negabant peccatum originale, & necessitatem gratiæ internæ; Christum verò ejusque divinitatem semper admiserunt. Neque à salute excludi poterunt Nestoriani, qui Christum ut Deum, & hominem, & salvatorem colebant, sed duas in illo personas constituebant. Neque damnandi sunt Macedoniani, qui in Christum per omnia credebant, sed Spiritum Sanctum Filio minorem esse volebant. Neque reprobandi erunt Novatiani, qui de Christo rectè senserunt, sed tantum lapsos ad penitentiam admittendos pernegabant. Hoc autem admittere aliud non foret, quam veram & primævam Christi Ecclesiam, ac totius antiquitatis consensum erroris arguere. Si enim illi in sua fide salvari potuerunt, cur tanto molimine contra eos congregati sunt ex toto orbe Patres, & Concilia? Cur toties anathemate à Christi Ecclesia separati? Cur maluerunt omni ævo Christiani potius exilia, tormenta, & ipsam mortem tolerare, quam eorum doctrinam aut Sectam profiteri?

Statuamus etiam hoc tempore aliquem ex iis, qui in Christum credunt, negare infernum damnatis omnibus esse constitutum, aut asserere dæmones aliquando ad cælum perventuros. Neminem credo reperies, qui admittet talem Sectarium ad salutem posse pervenire. Quantumvis profiteatur se alia Christianæ Fidei dogmata retinere.

Dico